

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-667-6-35>

MYKOLA STOROZHENKO'S STAINED GLASS: AN UNKNOWN CHAPTER OF HIS WORK

ВІТРАЖІ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА: НЕВІДОМА СТОРІНКА ТВОРЧОГО ДОРОБКУ

Mykhailova R. D.

*Doctor of Art History, Professor,
Professor at the Department of Graphic
Design
Kyiv National University
of Technologies and Design*

Михайлова Р. Д.

*доктор мистецтвознавства,
професор,
професор кафедри графічного
дизайну
Київський національний університет
технологій та дизайну*

Petruk R. I.

*Honoured Art Worker of Ukraine,
Professor,
Professor at the Department
of Monumental and Easel Painting
Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy
of Decorative Applied Arts and Design
Kyiv, Ukraine*

Петрук Р. І.

*заслужений діяч мистецтв України,
професор,
професор кафедри монументального
і станкового живопису
Київська державна академія
декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука
м. Київ, Україна*

Микола Стороженко (1928–2015), автор низки знакових творів монументального та станкового живопису, книжкової графіки, є одним із найвідоміших українських художників середини ХХ – початку ХХІ ст. [5, с. 34]. Глибина його мистецького кругозору, розмаїття образного бачення, майстерне володіння художніми засобами призвели до визнання М. Стороженка з боку колег та поціновувачів як беззастережного авторитета-професіонала [4].

Суттєве значення в контексті мистецьких процесів 60–80-х рр. ХХ ст. в Україні мали його монументальні твори – київські мозаїки «Києво-Могилянська академія XVII–XVIII ст.» та «Львівське ставропігійне братство XVI–XVII ст.» (1968–1971), композиції для Інституту теоретичної фізики імені М. М. Боголюбова (1967–1971), енкаустика «Осяяні світлом» (1977–1981), а також створена у смт Лазурному (Херсонська обл.) мозаїка «Україна скіфська – Еллада степова» (1987–1992) [4, с. 14–15]. Значне місце серед монументальних творів належало також розписам київської церкви Миколи Притиска

(1997–2000), робота над якими була удостоєна Золотої медалі Академії мистецтв України (2000) [2].

У 1971 р. М. Стороженко також працював над створенням вітражів. Робота з новими техніками та матеріалами поставила перед митцем нові ідейно-образні та просторові завдання, які він блискуче вирішив, однак не мав можливості реалізувати. Вони залишилися в ескізах з умовними назвами «Весілля» та «Наречена» (обидва – 1971 р., 150x136,5 см).

У загальній композиції «Весілля» (іл. 1) використано принципи кола – розташування персонажів навколо закоханих, включно з анімалістичними елементами (півень, бик, кінь) у верхній частині панно, що створює ритмічні повтори заокруглених ліній. Обличчя персонажів, схожі на давніх ідолів, водночас близькі до ликів середньовічних фресок. Їхні переплетені гнучкі тіла мають характерну деформацію, що додає твору енергії та емоційності. Колористично в роботі домінує експресивний червоний. Використання відтінків від кіноварі до глибокого карміну створює ефект «внутрішнього горіння», в якому вірогідною є відсилка до іконописної традиції, адже іконопис складав значну частину художнього мислення М. Стороженка. Контрастні краплі синього та смарагдово-зеленого створюють неповторну гру світла. Товстий чорний контур, що виконує роль з'єднувальних свинцевих перегородок вітража, структурує форми.

Іл. 1. Стороженко М. А. Ескіз вітража «Весілля». 1971 р. Папір, дерв'яна основа, темпера, гуаш, лак. 150x136,5 см

Другий ескіз, «Наречена» (*Праматір?*) (іл. 2), протилежний за емоційним навантаженням, виглядає антитезою першому. Виконаний у холодній зеленкуватій колірній гамі, він асоціюється з природним оновленням, весняною травою, деревами, символічно – із Деревом Життя. Його густе листя створює атмосферу спокою. У центрі композиції – Жінка (наречена, засновниця роду, Праматір), навколо якої ведуть танок-хоровод хлопці та дівчата. За формою, композиційно, їхнє розташування нагадує вінок. Зображення музик із традиційними українськими інструментами – сопілкою, бубнами, скрипкою – підкреслює мелодику твору.

**Іл. 2. Стороженко М. А. Ескіз вітража «Наречена». 1971 р.
Папір, дерев'яна основа, темпера, гуаш, лак. 150x136,5 см**

Ескізи вітражів М. Стороженка відображають його глибоке осмислення етнонаціональних традицій, що засвідчує його тяжіння до української ідентичності в часи тоталітаризму, коли така громадянська позиція була небезпечною. Оригінальне композиційне мислення автора, вміння формувати образ категоріями «кольоросвітла», використання експериментальних технік ставлять його зразки вітражного мистецтва до ряду творів українського модернізму. Шукач нового, сміливий експериментатор, М. Стороженко надихався складними, об'ємними завданнями.

Дослідження вітражів відкриває нову, маловідому сторінку в творчому доробку майстра.

Література:

1. Стороженко М. Життя клином у тіло творчості, або штрихи до роботи над мозаїкою в 60-х роках у Київському інституті теоретичної фізики. *Хроніка – 2000*. 1995. Вип. 1. С. 239–245.
2. Стороженко М. Думки під склепінням. *Образотворче мистецтво*. 2001. № 2. С. 66–71.
3. Стороженко М. Якщо «не сучасне» – то що з мистецтвом? *Образотворче мистецтво*. 2008. № 1. С. 38–39.
4. Михайлова Р. Д., Петрук Р. І. Майстерня живопису та храмової культури: іконописний ряд Великодмитровицької церкви на Київщині. Київ: Київський національний університет технологій та дизайну, 2021. 154 с.
5. Петрук Р. І. Твори Миколи Стороженка початку ХХІ століття. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 8 (36). Т. 2. С. 33–39.